

ANNE BABA TUTUMLARI

Ana babalar, çocuklarını toplum kurallarına göre doğru olarak kabul edilen gelenek ve görenekler doğrultusunda yetiştirirler. Doğumdan itibaren çocuk, etrafındaki doğal ve sosyal çevreye uyum savaşı verirken, bu çabasında en büyük desteği anne ve babasından alır. Çocuk kendini ifade edebilmeyi, kendi kendini yöneten bir birey olabilmeyi ailesinden öğrenir. Çocuk anne-babayı bir “model” olarak alır. Onların davranışlarını yaşam biçimlerini taklit yoluyla öğrenir.

Tutum genel olarak, bireyin herhangi bir nesne ya da duruma karşı deneyim, güdü ve bilgilerine dayanarak geliştirdiği bir tepki veya eğilim olarak tanımlanabilir. Tutumlar, yaşantı ve deneyimlerden etkilenerek oluşmaktadır ve bireyin davranışlarını yönlendirici bir etkiye sahiptir. Doğumdan itibaren içinde bulunulan aile çevresi, bireyin eğitimi ve anne baba ya da aile dışındaki diğer insanları algılama biçimi, olumlu ya da olumsuz tutumlar geliştirmesinde etkili olmaktadır.

Anne-baba tutumlarının en belirgin iki özelliği “duygusal” ilişki boyutu ile “denetim” boyutudur. Ana-babaların çocuklarla olan duygusal ilişki boyutu, çocuğu merkez alan, kabul edici tutumdan, reddedici tutuma kadar uzanan bir yelpaze içinde farklılaştığı görülür ve çocuk eğitimindeki sağlıklı tutum ve davranışlar ile kuralları kapsar. “Denetim boyutu”, ise kısıtlayıcı tutumdan, hoşgörölü ve ilgisiz tutuma kadar geniş bir çeşitlilik gösterir. Denetim boyutu, insanların, birlikte mutlu yaşayabilmeleri, iyi ilişkiler kurabilmeleri için zorunludur.

Anne babaların çocuklarına karşı tutumları, konunun uzmanlarınca farklı şekillerde gruplandırılmış olmasına rağmen, genel kabul gören şekliyle demokratik tutum, otoriter tutum, serbest (ilgisiz) tutum, aşırı hoşgörölü tutum, koruyucu tutum ve tutarsız tutum olarak sınıflandırılmaktadır

Demokratik Anne Baba Tutumu

Yetişkin bir insanın çocuğa saygı duyması gerekir. Çocuğa saygının bir şekli çocuğu ciddiye almaktır, ona güven duygusunu verebilmektir. Demokratik tutumda, aile içinde çocuğa sunulan sevgi karşılıksızdır, çocuğa söz hakkı tanınır ve kararlarına saygı duyulur; evde dostluk havası hakimdir. Demokratik ortamı paylaşan aile bireyleri arasında dengeli bir davranış örüntüsü oluşmuştur; karşılıklı hak ve sorumluluklarla birlikte, uyulması gerekli kurallar mevcuttur. Davranışların ölçölü ve tutarlı olduğu demokratik tutum, çocuğun kişiliğinin dengeli biçimde gelişimine fırsat tanıyan bir yaklaşımdır. Çocuklar, deneyim kazanma konusunda cesaretlendirilirler, özerk yetişirler ve kurallar gerektiğinde esnek olabilir.

Demokratik aile ortamında yetişen çocukların daha güvenli, sosyal açıdan yeterli, kendilerine ve çevresindekilere saygılı, okulda başarılı oldukları görölmektedir.

Otoriter Anne Baba Tutumu

Cezanın ön planda tutulduğu, sıkı bir disiplin ve baskının olduğu, kurallara sıkı sıkıya uymanın beklendiği otoriter tutum ortamında, çocuğun hakları en aza indirilmiş durumdadır. Kurallara uymada herhangi bir esneklik söz konusu değildir. Çocuk, yanlış yapma ve ceza alma korkusu duymaktadır. Böyle bir ortamda, çocuğun istenilenleri tartışmasız bir biçimde yerine getirmesi beklenir ve istenilen şekilde davranırsa sevgi verilir. Çocukla ilgili kararlar, anne baba tarafından alınır ve çocuk kendisini ilgilendiren konularda anne babası tarafından yönlendirilir. Böyle bir durumda ise, çocukta anti-sosyal davranışlar ve akran ilişkilerinde başarısızlıklar görülebilir.

Otoriter anne baba tutumu ortamında büyüyen çocuklar, otoriteyle baş edebilmek için otoriteye boyun eğmekte ve istenilen davranışın dışına çıkmamaktadır. Bu durum, özellikle şiddetli cezanın uygulandığı ve cezadan kurtulmanın tek yolunun boyun eğmek olduğu ortamlarda görölmektedir. Otoriter tutum içinde yetişen çocukların, kendi kararlarını alamayan ve başkalarına bağımlı, uyumsuz davranışlar sergileyen, iletişim sorunları yaşayan, rekabet edemeyen ve hassas bireyler olmaları daha muhtemeldir.

Serbest (İlgisiz) Anne Baba Tutumu

Anne babalık çok zor bir görevdir. Anne babaların, çocuğu büyütme sorumluluğunu hafife almaları, yaşanabilecek en büyük sorundur. Çocuğu önemsemeyen, ilgisiz davranan, sosyal ve duygusal ihtiyaçlarını görmezden gelen, çok az sevgi gösteren anne baba tutumu, çocuğun olumsuz davranışlar sergilemesine neden olmaktadır. Anne babanın genellikle çocuğa sınırsız haklar tanıdığı serbest tutumda, çocuk kurallara uymayı gereksiz görür. İlişkiler çocuk merkezlidir ve anne baba, çocuğundan çekinir hale gelir.

Serbest tutumla yetişen çocuklar, anne baba rehberliğinden yoksun kalır, davranışlarına kısıtlama getirilmediği için bencil ve düşüncesiz davranabilir, saldırgan davranışlar sergileyebilirler. Buna karşılık, sosyal ilişkilerde aktif ve yaratıcı bireyler olabilirler.

Aşırı Hoşgörülü Anne Baba Tutumu

Aşırı hoşgörülü tutumla yetişen çocuklar, sosyal ilişkilerde başarısızlık gösterebilirler. Doğruyu ve yanlış ayırt etmede, kurallara uymada güçlük çekerler, Anti-sosyal bir davranış gösterme eğilimi taşırlar; paylaşmaya ve işbirliğine yanaşmazlar. Okula başladıklarında, kurallar karşısında hayal kırıklığına uğrayarak uyumsuzluk problemi yaşayabilirler. Hep almaya alışmış olan bu çocuklar, yetişkin olduklarında da hak etmediği çeşitli toplumsal hak ve üstünlükleri kendisine tanımaya kalkan bireyler olabilirler. Böyle çocuklar, ev içinde ve dışında çok zayıf bir sosyal uyum göstermektedirler.

Çocuklarına karşı aşırı hoşgörülü ve düşkün olan aile tutumunda, çocuk kendi kendine hareket eden ve ailesinin her türlü ihtiyaçlarını karşılanacağından emin olan bir kişidir. Aşırı hoşgörülü ve gevşek tutum, denetimin çok düşük, hoşgörünün yüksek olduğu bir tutumdur. Cinsel ve saldırgan dürtü ve davranışlar dahil, çocukların her türlü davranışları hoşgörü ile karşılanır yada görmezlikten gelinir. Çocuğun kişisel tercihlerine karışılmaz, uyku, yemek ve çalışma durumlarında belirli bir tutum izlenmez. Çocuklardan yaşına, gelişimine uygun ve olgun bir davranış talebinde bulunulmaz, toplumsal kurallara ve değerlere pek önem verilmez ve bunlar çocuklara öğretilmez.

Çocuk kurallara uymadığında, genellikle anne-baba tarafından bir yaptırım söz konusu olmaz.

Aşırı hoşgörülü ve gevşek aile tutumunda, ana-babalar, çocuğun her türlü isteğini denetleme ve sınırlama olmadan kabul ederler. Bu tür ailelerde çocuğa sayısız haklar tanınır ve davranışları sınırlandırılmaz. Bazı hallerde ceza verilse bile, verilen cezalar yetersiz kalır ve çocuk tarafından ciddiye alınmaz. Çocuk, insiyatifi elinde tutar ve aile üyeleri onun istekleri koşulsuz kabul eder ve yerine getirirler. Çocukla anne-baba arasında sağlıklı iletişim kurulamamıştır, abartılı bir sevgi ortamında büyüyen çocuk, aşırı derecede şımartılır.

Koruyucu Anne Baba Tutumu

“Koruyucu aile” tipinde, ana-baba (a) çocukları ile aşırı düzeyde ilgilenir ve onlarla ilgili her şeyi kendileri yapmak isterler. (b) çocuklarına olan sevgilerini aşırı bir denetimle birleştirerek, çocukların bireysel ve bağımsız yaşıntılarına olanak vermezler. (c) çocuklarının ve her şeyi kendilerine bağımlı ve her şeyi kendilerine sormasını, danışmasını isterler.

Ailenin “koruyuculuğu”, anne-babanın çocuğu aşırı koruması, çocuğu gerektiğinden fazla denetlemesi ve özen göstermesi anlamına gelir. Daha çok, anne-çocuk ilişkisinde ortaya çıkan, koruyucu tutuma, annenin kendi duygusal yalnızlığı da neden olabilmektedir. Koruyucu tutum içine giren bir anne, çocuğu ile bütünleşir, onu her tür dış etkiye karşı korur. Çocuk gereksinimlerini kendi karşılayabilecek bir erinliğe geldiği zaman bile, küçük bir çocukmuş gibi, çocuğun her tür gereksinimi anne tarafından karşılanır. Yemeğini yedirir, elbiselerini giydirir, ödevlerini yapar ve onu kendi yatağına yatırır. Anne, bu tür davranışları ile çocuğuna olan sevgisini dile getirdiğine, ona yardım ettiğine inanır. Oysa, gerçekte anne, kendi yalnızlığını ve mutsuzluğunu ödünlemektedir.

Dengesiz ve Tutarsız Anne Baba Tutumu

Dengesiz ve tutarsız aile tutumu, çocuk gelişimi ve eğitimiyle ilgili çeşitli konularda, ana-baba arasındaki görüş ayrılığından, ya da anne ve babanın kişisel olarak kendi içinde gösterdiği değişken tutumlardan kaynaklanabilir. Ana-babadan biri, hoşgörülü ve demokrat bir tutum izlerken, diğeri baskıcı bir tutumu benimseyebilir. Böyle bir durumda, eşlerin tutum farkının sonucu olarak, çocuğun belli bir davranışı ana-babadan biri tarafından cezalandırılırken diğeri tarafından normal bir davranış olarak karşılanabilir belki de ödüllendirilir.

Diğeri bir husus, bireysel olarak, çelişkili olan bir anne ya da baba, çocuğun gösterdiği aynı türden bir davranışı, bir gün ödüllendirici bir başka gün ise cezalandırıcı bir tutum gösterebilir. Ana-babanın tutarlı ve dengeli bir tutum sergilememeleri çocuğun ve gencin bocalamasına ve davranışlarında kararsızlığa yol açar, çocuk, “doğru davranışın” ne olduğunu açık seçik öğrenemez.